

Colecția: **ESOTERICA**

Coperta: Stelian BIGAN

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BOERESCU, DAN-SILVIU

**Tainele mănăstirilor, bisericilor și ale altor lăcașuri sacre
din România : docu-drame și mituri contemporane însoțite
de consemnări din presă / prezentate de Dan Silviu Boerescu. -**

București : Integral, 2019

Conține bibliografie

ISBN 978-606-992-271-2

94

© INTEGRAL, 2019

Editor: Costel POSTOLACHE

Tehnoredactor: Stelian BIGAN

Tipărit la Eurobusiness

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări,
fără acordul scris al editorului, este strict interzisă
și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

ISBN 978-606-992-271-2

Tainele mănăstirilor, bisericii și ale altor lăcașuri sacre din România

Docu-drame și mituri contemporane
însoțite de consemnări din presă
prezentate de Dan-Silviu Boerescu

INTEGRAL

Sumar

Rugăciunea prin care călugării devin invizibili / 7

Plutind deasupra Dunării pe rasa călugărească
și alte minuni ale Sfântului Nicodim
de la Tismana / 21

Magia albă l-a salvat de securea gădelui pe Mihai,
marele ban al Craiovei,
la Biserica Albă-Postăvari / 33

Puterea moaștelor sacre
din lăcașurile de cult românești / 37

Icoane făcătoare de minuni
și povești fascinante ale personajelor
emblematicale ale credinței / 69

„Martirionul” unic în lume de la Niculițel
și alte figuri de Sfinți Părinți
din „Bethleemul românesc” / 103

Minunile Sfântului Ioan cel Nou,
ocrotitorul Cetății Suceava / 121

Comorile Casei cu arcade din Iași / 131

Lămuriri bibliografice / 137

Rugăciunea prin care călugării devin invizibili

În vremuri de restriște, în timpul invaziilor turco-tătare bunăoară, la mănăstirile din jurul Bucureștilor s-au petrecut o seamă de minuni. Călugării de altădată păreau dotați cu puteri absolut miraculoase. Ei reușeau să apară și să dispară ca din senin din fața invadatorilor, pur și simplu năucindu-i pe aceștia.

S-a vorbit de multe ori despre existența unei rețele secrete de tuneluri săpate între mănăstirile din Vechii București, o parte dintre acestea rezistând până în ziua de azi, însă, se pare, mai există o explicație, confirmată și de întâmplări similare petrecute și la alte lăcașuri monahale din țară.

Însă, după cum spun călugării, „totul stă într-o rugăciune”. Mai exact, este vorba de rugăciunea isihastă, care se repetă în minte fără încetare. „Rugăciunea începuse să prindă rădăcini, să acționeze, nu mai puteam dormi, abia o oră pe noapte, și asta stând pe un scaun”, spunea

sihastrul Ioan din Moldova. Rezultatul acestei rugăciuni neîntrerupte este o iubire nețărmuită față de toți oamenii. Ioan din Moldova afirma: „Mă scol deseori seara ca să spun rugăciunea către Iisus și devin prizonier, atras în afara mea. Nu știu unde. În corp sau în afara lui? Nu știu, Dumnezeu știe”. Se spune că Ioan din Moldova ar fi dispărut într-o zi fără ca nimeni să știe unde și cum.

Povești incredibile a spus și starețul Agapia Teodul. Acesta a vorbit despre întâlnirile ciudate pe care le-a avut Episcopul Ioan, un sihastru foarte avansat spiritual și cu multe capacități miraculoase. Era un pustnic vestit, care trăia în Munții Carpați. Despre acesta se spunea că știa să citească în suflete și viitor. Teodul l-a întâlnit într-o zi pe o cărare și sihastrul i-a istorisit traseul lui spiritual. La un moment dat pustnicul i-a cerut lui Teodul hârtie și cerneală, apoi a dispărut atât de brusc, încât călugărul nu a putut să-și dea seama în ce direcție a luat-o. Teodul s-a întors la mănăstire să facă rost de cele cerute de sihastru. După un timp, a revenit pe aceeași cărare. Când a ajuns în poiană, pustnicul și-a făcut apariția ca din senin, fără să-și dea seama de unde venise. Avea chipul radios. Și, dovedindu-și din nou puterea clarviziunii, l-a sfătuit pe Teodul să nu se ducă într-o anumită mănăstire, deoarece nu se afla acolo persoana pe care dorea s-o vadă.

Cinci ani mai târziu, Teodul a auzit o poveste stranie. Un frate de la mănăstire își văzuse turma de oi și câinii adunându-se într-un chip bizar, în mijlocul lor aflându-se un călugăr bătrân care se tânguia: „Cu ce am păcătuit, Doamne, ca să mă arăți oamenilor?”. Era în mod normal vizibil? Oricum, i-a cerut celui alt călugăr să nu

pomenească nimic despre apariția lui. Dar, după o săptămână, călugărul a spus totul la spovedanie. Preotul a cerut să fie căutat pustnicul, dar nu l-au găsit nicăieri: devenise din nou invizibil. Astfel de relatări găsim și la ortodocșii greci și ruși.

Unii au legat asemenea întâmplări de practica rugăciunii inimii folosite de isihăști. „Părinții cei duhovnicești ne îndeamnă să folosim mai ales rugăciunea aceasta: *Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul* și au dat și o rânduială în privința aceasta. Pe mine m-a învățat Părintele Arsenie Boca, Dumnezeu să-l odihnească, în 1942, cum să fac această rugăciune, lipind-o de respirație. Și anume a zis așa: să spun cu mintea – deci cu cuvântul gândit – *Doamne între respirații; concomitent cu inspirarea, deci trăgând aerul în piept, să zic: Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, și expirând, dând afară aerul din piept, să zic: miluiește-mă pe mine păcătosul*. Aceasta nu e o condiție necesară pentru mântuire, adică acela care zice pe respirație se mântuiește, și cel care zice altfel nu se mântuiește. Important e să fii angajat în rugăciunea aceasta, în metoda aceasta de curățire a sufletului. Bineînțeles că lucrul acesta nu trebuie să-l facă cineva care este angajat în alte lucrări în care e solicitată mintea”, spunea Arhimandritul Teofil Păraian.

Rădăcinile rugăciunii inimii trebuie căutate în vechime. Pentru sfințenia vieții sale, Cuviosul Daniil Sihastrul s-a dovedit din tinerețe purtător de Hristos și mare dascăl al liniștii și rugăciunii lui Iisus. În timpul vieții sale nu era în Moldova alt sihastru și duhovnic mai vestit, nici alt lucrător și dascăl al rugăciunii mai iscusit decât el. De aceea,

toți egumenii și duhovnicii din nordul Moldovei, ca și dreptătorii din sfatul țării, îl aveau de părinte duhovnicesc.

Urmând exemplul vieții sale, numeroși călugări iubitori de liniște din chinovii se retrăgeau în pustie, cu binecuvântarea Cuviosului Daniil, și deveneau sihaștri și lucrători sporiți ai rugăciunii lui Iisus. Astfel, acest mare ascet al Moldovei avea prin mănăstiri și sate numeroși fii duhovnicești, iar prin munți și prin codri avea peste o sută de ucenici sihaștri care se nevoiau în plăcere de Dumnezeu, după sfatul său. Așa a creat Sfântul Daniil Sihastrul în Moldova o mare mișcare isihastă, aproape fără egal, înnoind astfel, pentru multă vreme, viața duhovnicească prin mănăstiri și schituri și ridicând o întreagă generație de sihaștri și rugători ai neamului.

Daniil Sihastrul, asemenea lui Nicodim de la Tismana în Țara Românească, a fost unul dintre marii deschizători de drumuri ai isihasmului românesc.

Isihasmul (*hesychasmos*), din *hesychia*, „liniște, împăcare”, este o tradiție eremită de rugăciune în tradiția ortodoxă, a cărei practicare se numește *hesychazo*: „a păstra liniștea”. Practicanții sunt isihăști (*hesychastes*).

Isihasmul se mai numește și palamism, iar formele sale cunoscute provin din tradiția monastică a Muntelui Athos. Potrivit acestei doctrine, creștinul sau monahul trebuie să trăiască în pace și liniște, împăcând trupul cu sufletul, menținându-se într-o stare contemplativă. Se practica permanent așa-numita rugăciune a inimii sau a minții („Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul”), o formulă menită a ține trează conștiința bunătății dumnezeirii și a statutului de creatură păcătoasă.

Deși se spune (pe urmele lui Meyendorff) că Isihasmul ar fi fost inițiat de Grigore Palamas, există teologi care susțin că originile acestei practici sunt mult mai vechi, ea provenind de la pustnicii Egiptului.

Așa cum îl cunoaștem azi, în forma sa sistematizată, Isihasmul este învățătura teologului Grigore Palamas (arhiepiscop al Tesalonicului între 1347 și 1359). Acesta preia și îmbogățește principiile Sfântului Grigore Sinaitul, în urma unei provocări a lui Varlaam Calabrezul, un monah ortodox calabrit (italo-grec), probabil influențat de nominalismul occidental. Astfel, curentul isihast se înfățișează ca o dispută începută în 1338, între Palamas și Varlaam, doi teologi importanți ai lumii bizantine.

Originea termenului *hesychasmos* și a celorlalți termeni înrudiți (*hesychastes*, *hesychia* *hesychazo*) nu este foarte sigură. Conform Lexiconului Lampe (*A Patristic Greek Lexicon*) termenii de bază *hesychia* și *hesychazo* apar încă în secolul al IV-lea la Părinții Bisericii (la Ioan Chrysostomul și la Capadocieni). Termenul mai apare la Evagrie Ponticul (345-399), un scriitor care aparține tradiției deșertului, deși această tradiție folosea de obicei termenul „anahoret” pentru practicantul retragerii. De asemenea, termenul „isihast” mai era folosit în secolul al VI-lea în Palestina, în Viețile lui Chiril din Scithopolis, cu referire la sfinți care proveneau din Capadocia. În perioada Împăratului Iustinian (secolul al VI-lea) termenii isihast și anahoret devin sinonimi. Astfel, sunt folosiți sistematic de către Sfântul Ioan Sinaitul (523-603).

Se pare că termenul semnifică în mod particular integrarea repetării continue a rugăciunii lui Iisus în

practica de asceză mentală, folosită încă de Părinții Pustiei din Egipt.

Din secolul al XIV-lea, termenul se referă în mod precis la repetarea Rugăciunii lui Iisus în practicarea ascezei mentale, asistată de anumite tehnici psihofizice, în mediul monastic din Muntele Athos.

Potrivit tradiției, întemeietorul în Athos al mișcării a fost Grigore Sinaitul, un călugăr născut, se pare în Asia Mică și care a umblat o vreme îndelungată în Orient, apoi prin insulele Mediteranei, la Athos și la Constantinopol, pentru a se stabili după 1325, la Paroria, în Tracia de răsărit unde va și muri pe la 1356.

Potrivit tezelor isihaste, comuniunea omului cu Dumnezeu (legătură inițial existentă, dar deteriorată prin păcatul primordial) se poate reface printr-un efort către obținerea purității primordiale, efort ascetic ce presupune două trepte consecutive.

Prima este *praxisul*, care constă în urmărirea strictă a pildei unor monahi exemplari, stăpânirea propriului eu, supunerea la privațiuni și probe ascetice. Rezultatul era achiziționarea unei bune discipline psihice.

Regenerarea morală este ținta celei de a doua etape, în cadrul căreia, printr-o supremă concentrare interioară, prin izolare de lumea exterioară, prin meditație continuă și prin practicarea rugăciunii mentale (specifică isihastilor), se poate ajunge la purificare, resurrecție spirituală și starea de extaz ce îngăduie *vederea luminii divine* (care, în concepția lui Palamas, este identică cu cea apărută pe muntele Tabor).

Isihasmul este prin urmare atât o teorie cât și o practică religioasă. În sens isihast, teologia nu este numai un discurs despre Dumnezeu, este în același timp și un mod de viață creștin. Teolog este cel care nu rămâne la a cunoaște dogma și canoanele, ci mai ales le practică, trăind el însuși în Iisus Hristos. Astfel, în Isihasm creștinismul este în primul rând *experiență*.

Isihasmul consideră că Dumnezeu poate fi cunoscut, deoarece omul este părtaș la energia divină increată, adică la harul lui Dumnezeu.

Practica isihastă este uneori comparată în mod exagerat cu tehnicile de meditație Budiste, Hinduiste sau Sufi, deși asemănările pot fi considerate forțate atâta timp cât practicanții isihasmului le resping pe motivul că posturile corporale și tehnicile de respirație practicate în isihasm sunt considerate de importanță instrumentală, pe primul loc fiind rugăciunea și Grația divină sau Harul. Această nuanță este importantă deoarece în Creștinism, spre deosebire de religiile orientale, desăvârșirea și mântuirea nu poate avea loc doar prin puterea (sau tehnica) omului, fiind necesar și Harul lui Dumnezeu.

Practica isihastă este considerată o *parte* a vieții liturgice și sacramentale a bisericii ortodoxe și nu o tehnică pur individuală. Textele insistă asupra faptului că isihastul este un membru al Bisericii. Cu toate acestea, practica isihastă presupune o retragere a individului din societate.

Se vizează dobândirea liniștii interioare și minimalizarea simțurilor corporale, conform modelului lui Evagrie Ponticul și a unei vechi tradiții ascetice grecești. Aceasta

presupune „retragerea” individului în sine, îndreptarea atenției spre mintea necorporală.

Sfântul Ioan Sinaitul descrie practica isihastă ca pe un exil pe înălțimi în vederea rugăciunii și supravegherii „viei” (aluzie la parabola evanghelică) pe care o pândesc hoții. Alegoria se referă la asceza mentală, la respingerea prin rugăciune a gândurilor ispititoare („hoții”) care îl pândesc.

Scopul isihastului este cunoașterea față către față a lui Dumnezeu. În singurătate, el repetă rugăciunea lui Iisus „cu inima”, adică în mod real, ca pe o invocație a lui Hristos însuși. Aceasta este încă o diferență fundamentală față de tehnicile ascetice orientale, unde puterea formulelor mantrice este *in objecto*. Pentru isihast, repetarea pur formală a silabelor rugăciunii este considerată periculoasă.

Practicarea rugăciunii lui Iisus, numită și „Rugăciunea inimii”, trebuie să aibă loc în umilință. Textele isihaste avertizează deseori asupra pericolelor care survin asupra eremitului care este mândru, orgolios sau arogant.

Practicarea rugăciunii inimii este continuă și automată, ducând la dobândirea unei stări mentale de *nepsis* (sobrietate, neutralitate), acea stare mentală care a devenit imună la gândurile ispititoare.

Un alt element al practicii isihaste este „coborârea minții (*nous*) în inimă”, pentru ca rugăciunea și sobrietatea să se localizeze în amândouă. Sensul acestei coborâri nu pare să fie unul metaforic ci, în acord cu psihologia isihastă, este un fenomen real.

Mintea coborâtă în inimă semnifică o unire a facultății intelectuale cu cea imaginativă sau fantastică, astfel încât devine posibilă atingerea unei stări de sobrietate

totală, fără imagini mentale și fără tentații. Mintea atinge o liniște profundă, punctată doar de sunetele rugăciunii.

Acest stadiu este numit „păzirea minții” și reprezintă scopul practic al isihastului, condiția de posibilitate pentru contemplarea lui Dumnezeu cu ajutorul Harului, o „stare de pregătire” care trebuie păstrată permanent.

Isihăștii spun că vederea lui Dumnezeu are loc sub forma Luminii Necreate. Această stare de extaz este temporară, isihastul nu rămâne în ea ci se întoarce printre oameni, continuând să practice păzirea minții. Lumina Necreată a isihasmului este vederea Duhului Sfânt.

Pe de altă parte, Isihasmul ca set de practici ascetice înglobate în doctrina și programul liturgic ortodox nu este o căutare a extazului ca scop în sine. Scopul isihasmului este de a purifica ascetul pentru a-l pregăti pentru întâlnirea cu Dumnezeu. Se poate spune astfel că scopul isihasmului este acela de a avea mintea și inima pregătită pentru a aștepta întâlnirea iminentă. Întâlnirea ca atare este însă o chestiune de Har: Dumnezeu se arată atunci când dorește, nu când îl chemăm noi. Întâlnirea cu Dumnezeu este înțeleasă de Isihast ca o experiență personală, directă, empirică.

Dincolo de controversele scolastice de la Constantinopole, isihasmul românesc s-a desăvârșit prin practica ascetică a unor mari anahoreți, peste secole „șefii de școală” putând fi considerați Sfântul Vasile de la Poiana Mărului și Paisie Velicicovschi.

Sfântul Cuvios Vasile de la Poiana Mărului a fost canonizat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în 2003, fiind prăznuit în fiecare an la data mutării sale